

DE SEPTIMO ARTICULO.

CAPUT VIII.

Inde venturus est judicare vivos & mortuos,

1. *Christi tria in suam Ecclesiam beneficia, & articuli septimi sententia.*

Christi tria insignia in suam Ecclesiam beneficia. Articuli septimi sensus.

Tria sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam & illustrandam insignia officia & munera, redemptionis, patrocini & iudicii. Cum autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, ascensu etiam in cœlum nostram causam & patrocini in perpetuum susceptum constet; sequitur ut ejus iudicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere iudicaturum esse.

2. *Duplex est Christi adventus.*

Sacræ enim litteræ duos Filii Dei adventus esse testantur; alterum cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in virginis alvo effectus est: alterum, cum in consummatione sæculi ad iudicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris litteris a *Dies Domini* appellatur; de quo Apostolus ait: *b Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet: & Salvator ipse: e De die autem illa & hora nemo scit. Ac de summo iudicio satis sit illa auctoritas Apostoli: d Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Plena enim est Sacra & Scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobendam, sed etiam fidelium oculis subjiciendam: ut quemadmodum à mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatisimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post Filii Dei mortem & ascensum in cœlum, alterum diem Domini ve-

2. Pet. 3. 10.
Apoc. 1. 16.
1. Thess. 5. 2.
Matth. 24. 36.
Marc. 13. 3. 31.
2. Cor. 5. 10.
Rom. 14. 10.
1. Reg. 2. 10.
Psalm. 95. 97. 13.
Ezai. 2. 17. 40 & 46.
Jerem. 50. 23.
Dan. 7. 9.
Joel. 2. 1. 31.
Soph. 12. 14.
Malach. 4. 1.
Matth. 11. 13. 16. & 26.
Lucæ 17. 29.
Act. 31. & 3. 1. 1.
Rom. 2. 14.
1. Cor. 15.
1. Thess. 1. 4.
2. Thess. 1. 17.
Apoc. 20. 11.

hementissimo studio desideremus, a expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei.

3. *Quoties quilibet homo Christi iudicis sententiam coram subire debeat.*

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque iudicis præsentem subire sententiam. Primum est, *b* cum unusquisque nostrum migrat à vita: nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit umquam: atque hoc privatum iudicium vocatur. Alterum verò, *c* cum uno die atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal Iudicis stabunt, ut omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus & audientibus, singuli, quid de ipsis decretum & iudicatum fuerit, cognoscant: cujus sententiæ pronuntiatio impiis & scelestis hominibus non minima futura est poenarum & suppliciorum pars, rursus verò pii & iusti non parvum ex ea præmium fructumque percepturi sunt, cum qualis, quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale iudicium appellatur.

4. *Cur necesse fuerit privato iudicio generale subicere.*

De quo illud necessariò ostendendum est, quæ causa fuerit, cur præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus iudicium exerceretur. Nam, cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint (1) libri, discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia & poenas augeri necesse est; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies: æquum erat de universa hac rectè, aut peperam factorum ditorumque ratione perfectam quæstionem haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio.

Accedit etiam, quòd, cum piorum fama sæpè lædatur, impii verò innocentiae laude commendentur; divinæ justitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem, in publico universorum hominum conventu & iudicio recuperent.

Dein-

(1) Libri) peperam in multis Ed. liberi,

a Tit. 2. 13.
Aug. toto lib. 20. de Civit. Dei.

Duplex cujusque hominis iudicium, particulare & generale.

b Hebr. 9. 27.

Lucæ 16. 22.

Eccl. 11. 28.

Aug. lib. 2. de Anima,

c. 4.

c Matth. 25. 21.

Joel. 3. 2. 3.

Causæ, ob quas privato iudicio universale subiciatur.

Prima ratio.

Mortuorum præmia, vel poenæ augentur virtutibus & vitis suorum sectatorum.

Vide Basilium libr. de Sancta virginitate, ante medium.

Scot. 4. dist. 47. q. 1.

S. Thom. 3. part. q. 59. art. 5.

Secunda, ut laudem pii, ignominiam impii palam consequantur. Hæc ratio sumitur ex Romæ, 2. 6.

5. & 1.

Cor. 4.

Tertia, ut corpora vel premium, vel penam cum anima ex a quo participant, Athan. in Symbolo.

Psalm. 36. & 61.
2. Cor. 5.

Quarta, ut divinæ providentiæ ratio omnibus constet: hæc ratio summi-
tur ex Hecl. 9. 1. 2. 3.
Psalm. 9.

a Psalm. 72. 2.

b Idem 12. 13.

c Job 28. 78.
Jerem. 12. 1. 2.
Habac. 1. 13.
d Job 22. 14.

Quinta, ut boni perseverarent, & mali resipiscerent

e Matth. 34. 29. 30.

f Act. 1. 11.

Deinde verò boni & mali homines, quæcumque in vita egerunt, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. Maximè igitur conveniebat, corporibus unâ cum eorum animis debita æternæ gloriæ præmia aut supplicia impertiri: quod quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali iudicio fieri poterat.

Postremò, quoniam in adversis & secundis hominum rebus, quæ promiscuè nonnumquam bonis & malis eveniunt, probandum erat nihil non infinitâ Dei sapientiâ & iustitiâ geri, ac gubernari; par fuit, non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro sæculo constitui, verum etiam publico ac generali iudicio decerni; quo omnibus notiora & illustriora fierent, atque ut Deo iustitiæ & providentiæ laus ab omnibus tribueretur pro injusta illa querela, quæ sancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, solebant, cum improbos valentes opibus & honoribus florentes animadverterent: nam Propheta, a *Mei inquit, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei; quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.* Et paulo post: b *Eccè ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias, & dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum: & lavi inter innocentes manus meas: & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.* Atque hæc frequens querela c multorum fuit. Ergo necesse erat, ut generale iudicium exerceretur, ne forte homines dicerent d Deum circa cardines cæli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula jure una ex duodecim fidei Christianæ articulis constituta est: ut si quorum animi in providentiâ & iustitiâ Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea, proposito iudicio pios recreari, impios terreri oportebat: ut cognitâ Dei iustitiâ, illi ne deficerent, hi à malis æterni supplicii metu atque expectatione revocarentur. Quare Dominus & Salvator noster, e cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale iudicium; signaque adventantis ejus temporis descripsit: ut, cum illa viderimus, finem sæculi propè esse intelligamus, ac deinde in cælum ascendens Angelos misit, qui Apostolos ejus absentiam morcentes his verbis consolarentur: f *Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis euntem in cælum.*

5. Juxta utramque naturam Christo tributa est potestas judicandi genus hominum.

Verum Christo Domino, non solum ut Deo, sed etiam ut homini hoc iudicium datum esse, sacræ litteræ declarant: quamvis enim judicandi potestas omnibus Sanctæ Trinitatis personis communis sit, precipuè tamen Filio eam tribuimus, quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum iudicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: a *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.*

6. Cur perinde Patri vel Spiritui Sancto hoc iudicium non adscribatur.

Decebat autem maximè à Christo Domino hoc iudicium exerceri, ut, cum de hominibus decernendum esset, illi corporeis oculis iudicem videre & auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent & omnino iudicium illud sensibus percipere. At præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum princeps, cum in Cornelii domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque Christum à Judæis in ligno suspensum atque occisum, tertia verò die ad vitam resurrexisse, subjungit: b *Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex vivorum & mortuorum.*

7. Quibus indicis extremum iudicium imminere agnoscetur.

Sed tria hæc præcipua signa iudicium antecessura esse, sacræ litteræ declarant, prædicationem Evangelii per universum orbem, discessionem & Antichristum: ait enim Dominus: *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio: & Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, d quasi insiet dies Domini; quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, iudicium non fiet.*

8. Quomodo fiet iudicium, quaque ratione de omnibus fertur sententia.

Quæ autem iudicii forma & ratio futura sit, Parochis ex e Danielis oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum f & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Præterea sententia, quæ à Iudice pronuntianda sit, diligentius hoc loco expendenda erit. Christus enim Sal-

Christus etiam ut homo iudex omnium constitutus est.

a Joan. 5. 26.
Aug. in Joan tract. 21.
& 1. de Trin. cap. 13.

Judex Christus corporeis oculis videbitur.
Aug. de Verb. Dom. sermon. 64.
Joan. 36. 17.
Causa tua quasi &c.

b Act. 10. 42.

Signa iudicium præcessura.
Damasc. de Fide Orth. l. 4. c. 27.
c Matth. 24. 14.
Aug. de serm. Domin. in Monte, lib. 2. c. 8. ad Hesich.
d 2. Thess. 2. 3. Aug. 20. de Civ. Dei. cap. 19.

Judicii forma.
e Dan. 7. 9.
f Matth. 24. 25.

Marc. 13.
Thes. n. 4.
Judicis sententia piis
leta, impiis horrib. li.
a Matth. 25. 34. Vide
Aug. serm. 37. de sanctis,
& Cyrillum Alex. n. tr. in
or. de Exitu animæ.

6 Matth. 25. 47.

Duplex impiorum pœni,
una quæ est damni, &
altera sensus: de pœna
damni vide Chrys. hom.
23. in Matth. Aug. in
Encl. cap. 112.

Pœna sensus quanta fu-
tura sit.
Aug. serm. 181. de Temp.
& in lib. de Trip. hab.
cap. 3. Greg. l. 9. Mor.
c. 46. & l. 4. Dialog. cap.
28. Scot. 4. d. 48. q. 2.
& 3. Job 26.

Socii pœnarum non le-
nent pœnas inferni.
Solatium est miserorum
socios habere pœnarum
in mun. o, non inferno.
Sententiæ illius acerbissi-
mæ æquitas.

vator noster, lætis oculis pios ad dexteram stantes intuens,
ita de illis iudicium summa cum benignitate pronuntia-
bit: *a Venite benedicti Patris mei; possidete regnum,*
quod paratum est vobis à constitutione mundi. Quibus
verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent, qui
ea cum impiorum damnatione contulerint, ac cum
animo suo cogitaverint; iis verbis pios & justos ho-
mines à laboribus ad quietem, à lachrymarum valle
ad summum gaudium, à miseris ad perpetuam bea-
titudinem, quam illi charitas officiis promeriti fuerint,
vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

Deinde ad eos, qui à sinistra stabunt conversus,
suam justitiam in eos effundet his verbis; *b Discedite*
à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Dia-
bolo & Angelis ejus. Prioribus illis verbis, *discedite à*
me, maxima pœna significatur, quæ impii plectendi erunt,
cùm à Dei aspectu quàm longissimè ejicientur: neque
ulla spes eos consolari poterit, fore aliquando ut tan-
to bono perfruantur: Atque hæc quidem à Theologis
pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud in-
feros divinæ visionis luce perpetuo carituri sunt. Quod
verò additur, *Maledicti*, mirum in modum auget illo-
rum miseriam & calamitatem. Si enim, cum à divina
præsentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione
digni haberentur, hoc profectò magno eis solatio esse
potuisset: at, quoniam nihil hujusmodi ipsis expectan-
dum est, quod calamitatem leviosem faciat; jure opti-
mo, cùm expellentur, divina justitia eos omni male-
dictione persequetur.

10. *De pœna sensus, & societate damnatorum.*

Sequitur deinde: *In ignem æternum*: quod quidem al-
terum pœnarum genus, pœnam sensus Theologi voca-
runt; propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in
verberibus & flagellis, aliove graviore suppliciorum
genere inter quæ dubitari non potest, igni tormenta
summum doloris sensum efficere: cui malo cùm acce-
dat, ut perpetuum tempus duraturum sit; ex eo osten-
ditur, damnatorum pœnam omnibus suppliciis cumulan-
dam esse, atque hoc magis declarant verba illa, quæ
in extrema sententiæ parte posita sunt: *qui paratus est*
Diabolo & Angelis ejus. Cùm enim ita comparatum
sit, ut omnes molestias leviùs feramus, si calamitatis
nostræ socium aliquem & consortem habeamus, cujus
prudencia atque humanitate aliqua ex parte juvari pos-
simus: quæ tandem erit damnatorum miseriam, quibus

in

in tantis ærumnis à perditissimorum dæmonum societate
divelli numquam licebit? Et hæc quidem sententia in im-
pios justissimè à Domino Salvatore nostro referetur: ut
qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & esurienti
ac sitienti nec cibum nec potum ministraverint, hospiti-
tem non exceperint, nudum non operuerint, aut in car-
cere inclusum, ægrumque non visiterint.

11. *Judicii materia sæpiùs fidelis populi auribus inculcare*
debet.

Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissi-
mè inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide con-
cepta maximam vim habet ad frænandas pravas animi cu-
piditates, atque à peccatis homines abstrahendos. Qua-
re in Ecclesiastico dictum est: *a In omnibus operibus tuis*
memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. Ac
profectò vix quisquam adeo præceptum in scelera feretur,
quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fo-
re aliquando, ut ei apud justissimum judicem omnium
non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum
etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœ-
na persolvenda sit. Justus verò ad colendam justitiam
magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur, ne-
cesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciati-
bus vitam degat, cùm animum ad eum diem refert, quo
post ærumnosæ hujus vitæ certamina victor universis
hominibus audientibus declarabitur, & divinis atque illis
quidem æternis honoribus, in cœlestem patriam recep-
tus, afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fide-
les oportet, ut optimè vivendi rationem comparent, ad
omne pietatis studium se exercent, quo possint adven-
tantem magnum illum diem Domini majore cum secu-
ritate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum
summa cupiditate expetere.

Basilii Magni serm.
super Psalm. 33.

Eccl. 7. 40.
Aug. serm. 120. de Tem.
Greg. Hom. 29. in Evang.
Bern. serm. 1. in Festo
omnium Sanct. & serm.
de primordiis, mediis, &
novissimis nostris.

E

DE

DE OCTAVO ARTICULO.

CAPUT IX.

Credo in Spiritum Sanctum.

1. *Quanta sit fidei in Spiritum Sanctum necessitas, & fructus.*

De Spiritu Sancto scitè & profundè disputarunt. Greg. Naz. orat. 37. quæ est 5. de Theologia. Amb. lib. de Spiritu Sancto. Basil. & Dam.

a Act. 19. 2.

Fructus fidei hujus articuli.

b 1. Cor. 12. 2. 4.

Pater & Filius etiam dicuntur Spiritus Sanctus; quoniam etiam omnes Spiritus cœlestes, sanctorumque animæ.

c Joan. 4. 14.

d 2. Cor. 3. 17.

e Isai. 3. 6.

f Apoc. 4. 8.

g Psalm. 104. 4.

h Hebr. 1. 7.

i Psalm. 145. 4.

k Eccl. 12. 7.

Hactenus, quæ ad primam & secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est, de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne studium & diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus rectè sentire, quàm de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare a Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus Sancti personam ignorare; à quibus cum quæssisset an Spiritum Sanctum accepissent: cum illi, nec si Spiritus Sanctus quidem esset, se scire, respondissent, statim rogavit: *In quo ergo baptizati estis?* Quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maximè necessariam esse: ex qua eum præcipuè fructum capiunt, quòd cum attentè cogitant, se quidquid habent, Spiritus Sancti munere & beneficio consequutos esse; tum verò de seipsis modestiùs & humiliùs sentire, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt: qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam & felicitatem esse debet.

2. *Spiritus Sancti verbum non ita tertiæ personæ Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non possit.*

Hujus igitur articuli explanationem à vi & notione, quæ hoc loco Spiritus Sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit; nam, cum illud æquè de Patre & Filio rectissimè dicatur, (uterque enim c Spiritus est, & d Sanctus, siquidem Deum spiritum esse confitemur, deinde verò ac voce e Angeli etiam & f piorum animæ significantur; cavendum est ne populus verbi

am

ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est in hoc articulo Spiritus Sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi: quomodo in sacris litteris tum veteris nonnumquam, tum novi Testamenti frequenter accipitur. Nam David precatur: *a Et Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me;* & in libro Sapientiæ legimus: *b Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis?* & alibi; *c Ipse creavit illum in Spiritu Sancto.* In novo verò Testamento jubemur *d baptizari* in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; & Sanctissimam Virginem *e* de Spiritu Sancto concepisse legimus: tum verò à Sancto *f* Joanne ad Christum mittimur, qui nos in Spiritu Sancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legitibus occurrit.

3. *Quare tertiæ personæ Trinitatis, perinde ac aliis duabus, proprium nomen non sit tributum.*

Verùm nemo mirari debet, tertiæ personæ, quemadmodum primæ & secundæ, proprium nomen tributum non esse. Nam secunda persona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille generationis nomine significatur; ita personam, quæ emanat propriè Fillium appellamus, & à qua emanat, Patrem. Nunc, cum tertiæ personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio & processio appelletur; sequitur, ut etiam persona, quæ producit, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet; propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, à rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ & essentiæ communicandæ rationem, quàm generandi virtute agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, qua se ipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia persona appellata est: quod quidem illi maximè convenire ex eo intelligimus, qui spiritalem vitam in nos infundit, ac sine ejus sanctissimi numinis afflatu nihil æterna vita dignum efficere possumus.

4. *Spiritus Sanctus Deus et ejusdem omninò cum Patre & Filio potentiæ & naturæ.*

Verùm explicata vocabuli significatione docendus in primis erit populus, Spiritum Sanctum æquè ac Patrem & Filium, Deum esse, eidem æqualem, æquè omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, summum

E 2

Tertia Trinitatis persona propriè dicitur Spiritus Sanctus.

a Psalm. 50. 12.

b Sap. 9. 17.

c Eccl. 1. 9.

d Marc. 28. 17.

e Math. 1. 10.

f Luc. 1. 15.

g Joan. 1. 33.

h Marc. 1. 8.

Cur Spiritus Sancti commune nomen tertiæ personæ tributum sit, vide Aug. 31. 15. de Trinit. c. 19 & in Joan. tract. 99.

Mens humana non aliam essentiæ communicandæ rationem agnoscit quam per generandi virtutem.

Tertia persona cur dicitur Spiritus Sanctus. Spiritum Sanctum omninò Patri, & Filio in omnibus æqualem præter Scripturam docuerunt D. Dionys. Arcop. l. de Divin. nom. c. 2. Iren. l. 4. c. 14.

Quæ sint hæc in Symbolo particularia, in energia Amb. lib. 1. de Spiritu Sancto, c. 13. & 14.

bo

bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum Patre & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis *In*, cum dicimus *Credo in Spiritum Sanctum*, proprietates satis indicat, quæ ad exprimendam fidei nostræ vim singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacramentorum litterarum testimonia confirmant. Nam cum sanctus Petrus in Actis Apostolorum dixisset: *a Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentire te Spiritui Sancto?* mox inquit; *Non es mentitus hominibus, sed Deo*: quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eundem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum Sanctum esse interpretatur: *b Divisiones, inquit, operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus*: deinde subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult*. Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui Sancto describit: dixerat enim Isaias: *Audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggravæ, & oculos ejus claude, ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat*. Quæ verba cum Apostolus citaret: *d Benè, inquit, Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam*. Deinde verò, cum Scriptura Spiritus Sancti personam cum Patre & Filio conjungit, ut *e* cum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomen in Baptismo adhiberi præcipit, nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquatur: nam, si Pater Deus est, & Filius Deus, omnino fateri cogimur etiam Spiritum Sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod iis, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizantur, nullum ex eo fructum consequi potest: *f Nunquid in nomine Pauli, inquit, baptizati estis?* ut ostenderet hoc eis, nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus Sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium personarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere tum in Epistola Joannis: *g Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*: tum ex præclaro illo Sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ Laudes & Psalmi concluduntur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. Postremò, quod ad eam veritatem confirmandam maximè pertinet, quæcumque Dei propria esse credimus, ea Spiritui Sancto convenire, sacræ litteræ testantur. Quare illi templorum ho-

a Act. 5. 3. Spiritus Sancti divinitas pulcherrimè confirmatur.

b 1. Cor. 12. 6. Ibidem 11.

c Isai. 6. 8.

d Act. 13. 23.

e Matth. 28. 19. 1. Joann. 1. 7.

f 1. Cor. 1. 13. Vide ex hoc loco pulcherrimam rationem apud D. Greg. Naz. or. 5. de Theolog. quæ est 37. in ordine.

g 1. Joan. 5. 7. Vide ex hoc loco argumentum apud Aug. lib. 1. Trinit. cap. 6.

norem tribuunt, ut cum Apostolus ait; *a An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti? Item b sanctificationem, & c vivificationem; & d scrutari profunda Dei; & e per Prophetas loqui; & f ubique esse*: quæ omnia divino tantum Numini tribuenda sunt.

5. *Certò credendum est, Spiritus Sancti vocabulum tertiam divinitatis personam per se subsistentem significare.*

Sed illud præterea fidelibus accuratè explanandum est, Spiritum Sanctum ita Deum esse, ut eum tertiam personam in divina natura à Patre & Filio distinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia scripturarum testimonia omittantur, Baptismi forma, g quam Salvator noster docuit, apertissimè ostendit Spiritum Sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constat, & ab aliis distincta sit. Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: *h Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen*. Idem verò multò apertius demonstrant, quæ Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt, *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas*. Quòd igitur Spiritum Sanctum Dominum confitentur, in eo declarant quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilissimi Spiritus à Deo conditi sunt; illos enim omnes sanctus i Paulus testatur esse administratorios spiritus in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. *Vivificantem* verò appellant, quòd anima cum Deo conjuncta magis vivit, quàm corpus animæ conjunctione alitur ac sustinetur. Quoniam verò Spiritui Sancto k sacræ litteræ hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectissimè vivificantem Spiritum Sanctum vocari perspicuum est.

6. *Spiritum Sanctum à Patre & Filio, tamquam ab uno principio, procedere declaratur.*

Jam verò quod sequitur, *Qui ex Patre Filioque procedit*, docendi sunt fideles; Spiritum Sanctum à Patre & Filio, tamquam ab uno principio, æterna processione procedere: id enim Ecclesiastica regula, à qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum litterarum & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus Dominus, cum de Spiritu Sancto loqueretur, dixit: *l Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Hoc idem ex eo colligitur, quòd in Scripturis Sa-

a 1. Cor. 2. 19.

b 2. Thess. 2. 13.

2. Pet. 1. 2.

c Joan. 6. 63.

2. Cor. 3. 6.

d 1. Cor. 2. 10.

2. Pet. 1. 21.

f Psalm. 138. 7.

Sap. 1. 17.

Spiritum Sanctum personam subsistentem per se probant Patres qui contra Sabellium dimicant. *g* Matth. 28. 19.

h 2. Cor. 13. 13.

In Symb. Constantinop. primo & Nicæno illa vox, Filioque, non fuit: sed postea à Latinis adlata est, quæ potius fuit explicatio quàm additio; quam explanationem in Conc. Lugdunensi & Florentino confirmantur Græci.

i Heb. 1. 14.

Deus est vita animæ Aug. lib. 19. de Civ. c. 26. & de Verb. Apost. serm. 19.

k Rom. 8.

1. Cor. 12. 1.

Spiritum Sanctum à Filio procedere, Græci Patres scribunt: Athan. in Symb. & serm. 4. contra Ari. Basil. lib. 1. & 3. & contra Eun. & alii.

Concilii Lateranensis. c. 1. Iugdun. se in Decr. I. 6. & Florentinam in litteris univ. n. s.

Joan. 16. 14.

cris Spiritus Sanctus, nonnumquam Spiritus a Christi, interdum Spiritus Patris appellatur: modo à Patre & modo à Filio mitti dicitur, ut aequè à Patre & Filio procedere non obscure significetur *b Qui Spiritum Christi non habet*, inquit Sanctus Paulus, *hic non est ejus*: & idem Spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: *c Misit Deum Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba Pater*. Apud Sanctum Matthæum Spiritus Patris appellatur: *d Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri*: & Dominus in cœna inquit: *e Paraclætus, quem ego mittam vobis Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me*. Tum alibi eundem Spiritum Sanctum à Patre mittendum affirmat his verbis: *f Quem mittet Pater in nomine meo*. Ex quibus verbis cum processionem Spiritus Sancti intelligamus, perspicuum est eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritus Sancti persona tradenda erunt.

7. *Cum opera Trinitatis sint indivisa, quare peculiariter quidam effectus & dona Spiritui Sancto tribuantur.*

Docere præterea oportebit, quosdam esse Spiritus Sancti admirabiles effectus, & amplissima quædam munera, quæ ab ipso, tamquam à perenni bonitatis fonte, oriri & manare dicuntur. Quamvis enim Sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint, ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuantur, ut intelligamus illa in nos à Dei immensa charitate proficisci; nam, cum Spiritus Sanctus à divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat; perspicui potest eos effectus, qui propriè ad Spiritum Sanctum referuntur, à summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, ut Spiritus Sanctus donum appelleretur: nam doni vocabulo significatur id, quod benignè & gratuito, nulla spe remunerationis proposita donatur. Ac proinde quæcumque (1) bona & beneficia à Deo in nos collata sunt; (g quid autem habemus, quod à Deo, ut inquit Apostolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus Sancti concessu & munere data esse pio & grato animo agnoscere debemus.

8. *Qui, qualesve & quanti sint Spiritus Sancti effectus.*

Ejus autem plures effectus sunt; nam *h* ut mundi creationem i cæterarumque rerum propagationem & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui Sancto pro-

(1) *Bona* Edic. Pat. *dona*.

propriè tribui, paulò ante demonstratum est, & Ezechielis testimonio confirmatur: *a Dabo*, inquit, *vobis spiritum, & vivetis*. Præcipuos tamen & maximè proprios Spiritus Sancti effectus Propheta enumerat: *b Spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis; & spiritum timoris Domini*: quæ dona Spiritus Sancti vocantur; interdum autem Spiritus Sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet animadvertendum esse, cum in sacris litteris hujus vocis Spiritus Sancti mentio fit, ut dijudicare possimus, tertiam ne Trinitatis personam, an ejus effectus atque operationes significet: nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem à rebus creatis differre credimus. Atque hæc eò diligentius explicanda sunt, quòd ex hisce Spiritus Sancti donis christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus; an Spiritus Sancti in nobis sit. Verùm præ cæteris ejus amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, *c* signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram arcuissimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi, novam vitam instituamus, ac *d* naturæ divinæ participes effecti, *e* filii Dei nominemur, & verè simus.

a Act. 16. 7.
b 1. Pet. 1. 11.

b Rom. 8. 9.

c Galat. 4. 6.

Matth. 10. 20.

Jan. 15. 26.

Jan. 14. 16.

e admirandis Spiritus Sancti effectibus & donis, Aug. lib. de Sermoni, cap. 9. & Greg. il. 19. in Ezech. innotatis opera indivisa ad extra. Aug. 1. Trinitate, cap. 4. & n. tract. 20. & alibi iter. Cur peculiariter quædam opera Spiritui tribuantur. Spiritus Sanctus cur do- vocetur. Aug. in serm. cap. 17. & lib. 5. de Trinit. cap. 15.

g 1. Cor. 4. 7.

Plures sunt Spiritus Sancti effectus.

h Job. 34. 4.

Psalm. 31. 6.

i Sap. 1. 7.

a Ezech. 37. 6.
Spiritus Sancti dona.

b Isai. 11. 2.

d Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 18 & 19. Fulg. l. 2. ad Mon. cap. 7. & 8.

Justificatio nostra est Spiritus Sancti signaculum, de qua copiosè agitur sess. 6. Conc. Trid.

c Ephes. 1. 13.

d 2. Pet. 1. 4.
e 1. Joan. 5. 1.